

Завадська Т.В.

Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАТЕЛІВ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Як відомо, формування та розвиток дитини відбувається під впливом дорослих, зокрема вихователів. В індивідуальних та спільних з дорослими заняттях дитина набуває знання, вміння, навички; розвиває відчуття, мислення, уяву, пам'ять, увагу, волю, етичні якості, комунікативні здібності, навички до життя в навколишньому середовищі. Професія вихователя – складна та креативна, суто жіноча, забарвлена любов'ю до дітей та душевною щирістю. В сучасному світі діти розвиваються дуже швидко, тому вихователь повинен самовдосконалюватися, відповідати потребам сучасності. Тільки такий вихователь спроможний виховати творчу, допитливу дитину, закласти основи подальшого розвитку особистості дитини в життєвому і професійному просторі.

Професійність людини пов'язана з мотивацією, прагненням до самоздійснення, рівнем самоактуалізації [2]. Самоактуалізація особистості є одним із показників розвитку та самовдосконалення людини, процесу повного розгортання особистісного потенціалу - того найкращого, що дано природою. Глибока самоактуалізація обумовлює особистісне зростання, розвиток, самоздійснення як в життєвому, так і в професійному полі; вона відбувається зсередини, від внутрішньої природи людини, а зовнішні обставини стимулюють або пригнічують цей процес.

Мета дослідження - виявлення рівня самоактуалізації вихователів дитячих дошкільних закладів за допомогою «Самоактуалізаційного тесту Е. Шострома (САТ)», який дозволяє оцінити особистісні орієнтації людини (ціннісного або поведінкового характеру) згідно до її уявлень та звичного способу поведінки. В дослідженні взяли участь 78 осіб жіночої статі, різного

віку та стажу роботи. Результати наведені для всієї вибірки в цілому, тому що між групами за віком не визначено достовірних відмінностей.

Результати. За методикою досліджувались тенденції процесу самоактуалізації в цілому по групі. У осіб с ознаками самоактуалізації за більшістю шкал визначаються високі бали від 55 до 70; 40–45 балів та нижче характерні для особистостей з низьким рівнем самоактуалізації, що свідчить про схильність до розвитку депресії, апатії, неврозу тощо. Діапазон 45–55 балів складає психічну та статистичну норму [7].

За шкалою «Компетентності в часі» високі бали 55-70 були визначені лише у 30,7% вихователів з усієї вибірки. Це означає, що людина розглядає час в єдності минулого, сьогоденного та майбутнього, бачить своє життя цілісним; не відкладає життя на завтра, не відчуває провини з минулого, її надії пов'язані з реальними цілями сьогодення. Низький рівень самоактуалізації був визначений у 16,7% вихователів - людина або живе у минулому (турбують спогади, минулі вчинки та ін.), або у майбутньому сподівається на неможливе, будує нерéalні плани або недосяжні цілі. До статистичної норми потрапили 24,3% досліджених вихователів. 28,2% вихователів з групи не увійшли до зазначених груп, тому що виказали досить високі значення балів, що за методикою трактується як помилка.

Шкала «Підтримка» або «Опора на себе». Показник визначає спрямованість особистості на себе або на інших, тобто - чи керується людина своїми власними цілями, установами та принципами, чи вона схильна до впливу зовнішніх обставин, думки інших. Особистість, що самоактуалізується (високий бал за шкалою) - це «зсередини спрямована особистість», керується в основному внутрішніми принципами і мотивацією, мало схильна до зовнішнього впливу, вільна у виборі. Людина спирається на власні почуття і думки; критично сприймає дію зовнішніх обставин і творчо розширює свої керівні принципи. За результатами тестування тільки 19,3% вихователів вибірки мають високий рівень показника.

Особистість з низьким рівнем самоактуалізації (низький бал за шкалою) «спрямовується зовні», її поведінка більш орієнтована на думку інших, а не на власну; людину характеризує потреба в прихильності, в упевненості, що його люблять. Низький рівень балів був визначений для 35,9% вихователів, більшість вихователів (44,7%) потрапила до «нормативної» групи. Наведений

розподіл осіб за значеннями шкал показників рівня самоактуалізації особистості представлений у таблиці.

Таблиця. Розподіл досліджених вихователів за рівнем самоактуалізації за тестом Е. Шострома (САТ)

N	Шкала	низький рівень до 40 балів		норматив.рівень 45-55 балів		висок. рівень 55-70 балів		рівень $\geq$ 70 балів	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1	Компетентність у часі	13	16,7	19	24,3	29	30,7	22	28,2
2	Підтримка	28	35,9	35	44,7	15	19,3	-	-
3	Ціннісні орієнтації	21	26,9	19	24,4	27	34,7	11	14,2
4	Гнучкість поведінки	20	25,6	38	48,7	14	17,9	6	7,7
5	Сензитивність до себе	37	47,4	31	39,7	10	12,9	-	-
6	Спонтанність	28	35,9	31	39,8	14	17,9	5	6,4
7	Самоповага	21	26,9	19	24,4	23	29,5	15	19,2
8	Самоприйняття	29	37,2	25	32,1	20	25,6	4	5,2
9	Погляди на природу людини	13	16,7	28	35,9	24	30,8	13	16,7
10	Синергія	8	10,3	20	25,6	22	28,2	28	35,9
11	Прийняття агресії	39	50,0	20	25,6	18	23,1	1	1,3
12	Контактність	31	39,7	29	37,2	17	21,8	1	1,3
13	Пізнавальні потреби	28	35,9	19	24,4	27	34,6	4	5,2
14	Креативність	24	30,8	30	38,4	19	24,4	5	6,5

Шкала «Ціннісні орієнтації» визначає наскільки людина керується цінностями, які притаманні особистостям, що самоактуалізуються. Високий бал за шкалою – людина дотримується ідеалів, принципів, цінностей особистості, що самоактуалізується; низький бал – людина відторгає ці принципи. Високий рівень за шкалою був визначений для 34,7% вихователів, низький - для 26,9% (табл.).

Шкала «Гнучкість поведінки» оцінює поведінку в різних життєвих обставинах, гнучкість використання стандартних принципів та оцінок. За показниками лише 17,9% вихователів мали високі значення балів (процес самоактуалізації); 25,6% вихователів мали низькі значення показника, що вказує на певний догматизм особистості, яка певною мірою дотримується загальних

принципів. Більшість вихователів (48,7%) виявила середні стандартні значення цього показника.

Шкала «Сензитивність до себе» визначає ступінь усвідомлення людиною своїх потреб та почуттів. Високі бали означають високу чутливість до власних переживань і потреб. Низька оцінка припускає бездушність. Дослідженнями з'ясовано, що лише 12,9% вихователів мали високі бали, а більшість – 47,4% - низькі, що викликає занепокоєння, враховуючи специфіку професійної діяльності, а також те, що низька самоактуалізація може призвести до проявів психосоматичних розладів.

Шкала «Спонтанність» визначає здатність особистості спонтанно виражати свої почуття, бути собою. Висока оцінка свідчить, що людина схильна виражати свої почуття в діях, не обдуманих заздалегідь (17,9% досліджених). Низький бал означає, що людина побоюється відкрито проявляти свої почуття, і таких вихователів було виявлено 35,9%.

Шкала «Самоповага» оцінює властивість людини поважати та цінити себе, якщо для цього є об'єктивні підстави; низькі бали свідчать про низьку самоповагу. У дослідженні були визначені приблизно однакова кількість вихователів з ознаками високої і низької самоповаги (відповідно 29,5% та 26,9%).

Шкала «Самоприйняття» розкриває ступінь прийняття себе незалежно від оцінки своїх переваг та недоліків. Висока оцінка означає, що особистість, здатна до самоактуалізації, приймає себе такою, якою вона є, з усіма недоліками, і це виступає поштовхом до розвитку. Кількість вихователів з високими балами (25,6%) була практично на 12% нижчою від кількості вихователів з низькими значеннями показника (37,2%, див. табл.). Низькі значення вказують на елементарне нерозуміння себе, коли людина вважає, що у неї «все добре» навіть у тих випадках, коли відверто погано.

Шкала «Погляд на природу людини» оцінює розуміння людської природи, мужності та жіночності. Високий бал за цією шкалою означає, що особистість, яка здатна до самоактуалізації, вважає, що в природі людини співіснують добро і зло, безкорисливість і користолюбство, бездушність і чутливість. Низький бал шкалою означає, що досліджуваний вважає людину по суті поганою, що зло - найхарактерніша властивість людської природи.

Вихователів з високими балами практично в два рази більше вихователів з низькими балами – відповідно, 30,8% та 16,7% осіб (табл.).

Шкала «Синергічність» дозволяє оцінити здатність особистості до цілісного сприйняття світу і людей, здатність знаходити закономірні зв'язки усіх явищ життя. Низький рівень показника означає, що життєві протиріччя сприймаються особистістю як антагоністичні, непримиренні. Такі протилежності, як робота та гра, любов та пристрасть, турбота про себе та безкорисливість не зв'язуються в єдину картину світу, особистість виявляється невротичною. Виявилось, що 28,2% вихователів мають високі значення показника, а 10,3% - низькі.

Шкала «Прийняття агресії» вимірює здатність людини приймати свою агресивність як природну властивість. Високий рівень самоактуалізації показує, що особистість приймає агресивність як величезний ресурс енергії, котру можна спрямовувати в позитивне русло, навчитися контролювати і використовувати у власних цілях. Психологічне здоров'я не виключає почуття гніву в людини, але надає йому форму рішучості, самоствердження, самозахисту, справедливого обурення, мужності тощо [1]. При низькому рівні самоактуалізації людина зазвичай намагається приховати цю якість, відмовитися від агресії, подавити її в собі. Фахівці [1] попереджають, що пригнічена агресія перетворюється на ауто агресію. В майбутньому пригнічена агресія може обернутися алкоголізмом, депресією, провинною, соромом і будь-якою саморуйнуючою поведінкою. Серед дослідженої групи лише 23,1% вихователів виказали високі бали, а 50,0% вихователів виявили низькі значення цього показника (табл.).

Шкала «Контактність» вимірює здатність людини встановлювати контакти з оточенням. Особистість, яка самоактуалізується, може легко і швидко вступати в контакт, при цьому її стосунки з людьми є глибокими. Вона грає значну роль у житті своїх друзів і близьких, її стосунки з людьми повні сенсу і доброзичливості. Низький загальний бал за цією шкалою означає труднощі в спілкуванні. Серед дослідженої групи вихователі з високими значеннями балів склали 21,8% , з низькими - 39,7%, що практично в два рази перевищували кількість вихователів з ознаками само актуалізації, що може стати значною проблемою у цій професії (табл.).

Шкала «Пізнавальні потреби» висвітлює ступінь прагнення людини до знань про навколишній світ. Високий бал означає, що в особистості, що самоактуалізується, такі потреби розвинені, з низьким балом вони виражені дуже слабо. В даній групі досліджених вихователів з високим балом показника та низьким були визначені практично однакові – відповідно 34,6% та 35,9% (табл.).

Шкала «Креативність» характеризує творчу спрямованість особистості. Високим балам відповідає розвинена творча особистість, низьким – людина, що має слабкий творчий потенціал. З таблиці слідує, що вихователів з низьким творчим потенціалом більше порівняно з вихователями з високим творчим потенціалом (відповідно 30,8% та 24,4%).

Як вже підкреслювалось, успішність професіонала, крім спеціальних знань, вмінь, навичок, пов'язана з його особистісними властивостями, прагненням до саморозвитку, самоактуалізації. Згідно з Д.О. Леонтєвим, «розвиток особистості не завершується з надбанням автономності та самостійності. Він проходить ще довгий шлях, одним з етапів якого є досягнення самодетермінації, самоврядування, незалежності від зовнішніх спонукань; наступний етап - реалізація особистістю власних сил і здібностей; третій - подолання свого обмеженого Я та залучення до загальних глобальних цінностей...»[3]. Дослідження рівня самоактуалізації особистості дозволяє скласти індивідуальний психологічний профіль особистості, а загальний рівень розвитку особистості визначається ступенем інтеграції та актуалізації всіх компонентів природного потенціалу, що ї є основою процесу самоактуалізації. Деякі дослідники здатність до самоактуалізації, її плідність пов'язують зі зрілістю особистості [5]. Саме у фазі зрілості «акме» подальше зростання особистості пов'язане з активним втіленням в життєвому просторі надбаного, саме . на цій фазі людина стає активним суб'єктом свого життя, характеризується як плідна особистість, здатна до самоактуалізації.

З наведених даних витікає, що не всі вихователі дослідженої групи мають ознаки самоактуалізації, високі бали показників мають лише від 12,9% до 34,7% досліджених. Високий рівень самоактуалізації вихователі дослідженої групи виявили за шкалами «компетентності у часі», «ціннісних орієнтацій», «поглядів на природу людини», «самоповаги», «пізнавальних потреб». Низькі бали, що вказують на відсутність самоактуалізації, були визначені у

вихователів від 10,3% до 50,0%. Занепокоєння викликає велика група вихователів (50,0%) з низькими показниками за шкалою «прийняття агресії». Це свідчить про можливість розвитку невротичних розладів у таких вихователів, вони складають групу ризику. Середні нормативні значення балів були притаманні від 24,4% вихователів до 44,7%, що дає надію, що певна мотивація або інші чинники, бажання призведуть таких вихователів до перспективи самоактуалізації. Отримані результати підтверджують висловлення О. І. Моткова: «Людина повинна стати настільки гармонійною, наскільки вона може стати» [4].

Список літератури

1. Гридасов А., Кокурина Д., Рассказова Н. Агрессия невротической и аутентичной личности - [Электронный ресурс] - <http://thesolution.ru/agressiya-nevroticheskoy-i-autentichnoy-lichnosti/>.

2. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія / О.М. Кокун. – К.: ДП Інформ.-аналіт. Агенство. - 2012. – 200 с.

3. Леонтьев Д. А. Очерк психологии личности / Д. А. Леонтьев - М.: Смысл. -1997. - 167с.

4. Мотков О.И. О парадоксах процесса самоактуализации личности / О.И. Мотков //Магистр. – 1995. - № 6. - с. 84 – 95. – [Электронный ресурс] - [psychology.rsuhr.ru/archive/motarticle22.doc].

5. Рябина З. И., Некрасов С. Д., Луценко Е. В. Личность и профессия: проблема самоактуализации/ З.И. Рябина, С.Д. Некрасов, Е.В. Луценко // Психологические проблемы самореализации личности. – Краснодар. - 1997. - с. 47-90.

6. Хьел Л., Зинглер Д. Основные положения, исследования и применения теории личности /Л. Хьел, Д.Зинглер – Харьков. - 1997. - 144с.

7.[Электронный ресурс] <http://psycabi.net/testy/226-uroven-samoaktualizatsii-lichnosti-test-sat-voprosnik-samoal#ixzz3jTpclnDp>.

MATERIÁLY

XII MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ KONFERENCE

«APLIKOVANÉ VĚDECKÉ NOVINKY- 2016»

27 červenců - 05 srpna 2016 roku

Díl 2

Praha
Publishing House «Education and Science» s.r.o
2016

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

Materiály XII mezinárodní vědecko - praktická konference
« Aplikované vědecké novinky– 2016». - Díl 2.: Praha.
Publishing House «Education and Science» s.r.o - 96 stran

Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdeněk Černák

Náměstek hlavního redaktor: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníčková

XII sběrné nádobě obsahují materiály mezinárodní vědecko - praktická
konference «Aplikované vědecké novinky»
(27 červenců - 05 srpna 2016 roku) .

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 270 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektiv autorů, 2016

© Publishing house «Education and Science» s.r.o.

Obsah

PEDAGOGICKÉ VĚDY

Problémy tréninku

Усова И.П., Болохонцева Н.М. ПРИОБРЕТЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ЗНАЧИМЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА БУДУЩИМИ СОТРУДНИКАМИ ПОЛИЦИИ	3
Шевченко В.М. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ НА КОЖНОМУ РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	6
Акімова О.В. ЕМОЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ ТВОРЧОГО ПОШУКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	9
Галимова В.С. ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ.	12
Мукушева А.Т. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЛЕКСНЫХ УПРАЖНЕНИИ В ВВОДНОЙ ЧАСТИ ЗАНЯТИЙ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА» В ВУЗЕ	17

Metodické základy vzdělávacího procesu

А. Насыпханқызы АТА- АНА МЕН БАЛАБАҚША ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ	21
Завадська Т.В. САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАТЕЛІВ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	26
Гололобова Л.Н., ТРАНСПРЕДНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	33

**Климентьева Т.А., РЕАЛИЗАЦИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕЙ
ФУНКЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО
ВОЗРАСТА 37**

Moderní metody výuky

**Жангожина Г.М., Кадирбаева Д.А., Абиева Г.Б. ОСОБЕННОСТИ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ В КУРСЕ ФИЗИЧЕСКОЙ
ГЕОГРАФИИ 41**

**Володченко А.Н., Клименко В.Г. ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО
ХИМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ 45**

**Наушабекова К.М. ЖАНА ТЕХНОЛОГИЯНЫ ПАЙДАЛАНУ - БІЛІМ
САПАСЫНЫН НЕГІЗІ 48**

PSYCHOLOGIE A SOCIOLOGIE

Pedagogická psychologie

**Есенбек Ж.Б., А.Ж.Нұрмолдаева БАЛАЛАРҒА ТӨНГЕН ҚАУІП-
ҚАТЕРЛЕРДІГ БАҚ-ТА САРАЛАНУЫ 54**

PRÁVNÍ VĚDA

Trestní právo a kriminalistika

**Сучков Р.Н. Симакова О.А. КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ
ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ И ОСОБЕННОСТИ
ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОГО
ПОВЕДЕНИЯ 59**

Občanské právo

**Rajabov N. Sh. SOME LEGAL QUESTIONS OF RATIONING
WITHDRAWAL OF MINERALS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN .. 64**

Juraeva N.A. STRENGTHENING OF THE ECOLOGICAL SOVEREIGNTY OF REPUBLIC UZBEKISTAN IN THE CONDITIONS OF THE INTERNATIONAL ECOLOGICAL INTERESTS. 67

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Moderní řízení technologie

Denys ZAPYSNYI, IMPLEMENTATION OF THE COHERENT AND UNDERSTANDABLE REFORMS' PROGRAM IN UKRAINE. 71

Дудка О. І. МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ. 75

HISTORY

Obecná historie

Ермолаева С.Д., Данилова А.И. ПОБЕДНЫЕ САЛЮТЫ ЛЕНИНГРАДА 78

HUDBA A ŽIVOT

Hudba: učení a vyučování

Боровенская Т. Л. ИСКУССТВО ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО АККОМПАНИМЕНТА 81

TĚLESNÉ KULTURY A SPORT

Толмачева С.Е. МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ СТУДЕНТІВ НТУУ «КПІ». 86

OBSAH 92